
Plac Grzybowski

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Śródmieście Północne

Atrybuty: Nazwy własne Nazwy geograficzne Nazwy miejscowości w granicach Warszawy

Rok utworzenia nazwy:

Opis

Był to rynek jurydyki Grzybów założonej w 1650 roku przez starostę warszawskiego Jana Grzybowskiego.

Ciekawostki

Powstał jako rynek założonej w 1650 przez Jana Grzybowskiego, wojewody warszawskiego, jurydyki Grzybów na rozstaju dróg. Było to miasteczko na prawie chełmińskim z ok. 50 domostwami. Grzybowem rządziła rada złożona z 5 najbogatszych mieszkańców. Miasto zajmowało się handlem zbożem i produkcją piwa (28 browarów). Ciekawostką było posiadanie własnej miary łokcia (4 cale dłuższego od warszawskiego). W czasie potopu miasto zostało zniszczone w całości, ale dość szybko zostało odbudowane dzięki staroście Wielopolskiemu. W 1794 jurydykę włączono do Warszawy, liczyła ona wtedy ok. 4 tys. mieszkańców, głównie rzemieślników, drobnych kupców i czeladników i ok. 200 domów. Odbywały się tu trzy razy w roku targi i jarmarki. W 1820 plac obudowano kamienicami, a od 1830 mieścił się tu bazar starociem. Na przeł. XIX i XX w. mieściło się tu centrum ludności żydowskiej, z zagęszczeniem ludności 729 osób na ha. Placem jeździły tramwaje i tędy prowadził ruch ze Śródmieścia w kierunku pl. Bankowego i dalej, gdyż nie było jeszcze Marszałkowskiej sięgającej tak daleko. Na pocz. XX w. plac częściowo wybrukowano. W 1904 odbywały się tu krwawo tłumione manifestacje robotnicze (patrz ul. Bagno 13.11.1904 pochód ze Stefanem Okrzeją na czele). 11.12.1905 odbył się tu pochód dzieci uczniów szkół warszawskich, domagając się otwarcia polskich szkół. 2 uczniów zginęło, kilkunastu zostało rannych. Działał tu również targ z nabiałem, warzywami i owocami prosto z wiejskich wozów. Sprzedawano tu również snopy słomy na sienniki, miotły z brzeziny, a przy chodnikach koczowali obdarci żydowscy tragarze. Targ miał opinię najtańszego w mieście. Przed wojną było to zagłębienie kramików, fabryczek i małych sklepów handlowano przede wszystkim żelazem i innymi metalami. W 1942 plac włączono do getta i w 1944 w ponad połowie zniszczono. Po wojnie, jeszcze przed odbudową placu, zezwolono nieopatrznie na wystawienie na środku placu baraków na składy materiałów i siedziby różnych

przedsiębiorstw. Wprawdzie okres zezwolenia był krótki, ale niezwykle ciężko było potem to wszystko usunąć. W 1969 rozpoczęto odnowę placu wg proj. Z. Stępińskiego i Biura Projektów Komunalnych Stolica, ale nie wszystkie punkty projektu zrealizowano. W czasach komunizmu właśnie stąd rozpoczynały się pochody pierwszomajowe, upamiętniając tym samym manifestacje robotnicze z pocz. XX w. W 2008 konkurs na zagospodarowanie placu wygrała pracownia Pleneria pod kierunkiem Dariusza Malinowskiego. Miały powstać szerokie deptaki, sadzawka z leżakami i mostkami oraz suwane ławki na rolkach. Zrewitalizowany, ciągle jest jednak naprawiany (m.in. stale odpadające z murków granitowe płyty).

Stan obecny:

Nr 2: Budynek mieszkalny. Powstał w latach 60 XX w. jako plomba na miejscu zabytkowej kamienicy, wg proj. Jana Bogusławskiego i Bohdana Gniewiewskiego.

Nr 3\5: Kościół Wszystkich Świętych. Pierwotnie na tym miejscu stał pałac Gutakowskich, ale w swym testamencie Gabriela z Gutakowskich Zabiełłowa zapisała teren dla kościoła. Powstał on w latach 1861-95 wg planów Henryka Marconiego. Inspirowany był kościołem San Giustino w Padwie. Pomieścić może 8.000 wiernych. Prace trwały długo, kościół wznoszony był etapami: 1. pięcionawowy kościół dolny powstał w latach 1861-6, 2. trójnawowy korpus kościoła górnego na planie krzyża łacińskiego w 1874-83, 3. wieże dobudowano w 1892-5. W czasie okupacji kościół znalazł się na terenie getta i służył katolickim Żydom. W 1944 został w połowie zniszczony, a odbudowany dopiero w 1979 wg proj. Beaty Trylińskiej i Stanisława Marzyńskiego, gdyż władze nie chciały się zgodzić na kopułę. Rzeźby rekonstruował S. Machowski.

Na fasadzie, w tympanonie rzeźba Jana Wojdygi Chrystus Pan ogłaszający Osiem Błogosławieństw. Jest to rekonstrukcja oryginału z 1893.

Wewnątrz ołtarz główny z 1880, obrazy Henryka Siemiradzkiego Zmartwychwstanie Chrystusa, Wojciecha Gersona Wszyscy Święci z lat 80 XIX w. Oba umieszczone są w prezbiterium. Ambona kuta w żelazie z 1889 Apoloniusza Nieniewskiego i Józefa Piusa Dziekońskiego. Wykonano ją w fabryce W. Gostyński i S-ka. Ołtarze boczne: Pana Jezusa, św. Józefa, św. Antoniego Padewskiego, Chrystusa Błogosławiącego. Kaplica Niepokalanego Poczęcia NMP z 1875 (dziś MB Częstochowskiej). W zakrystii mieści się lawatarz z 1890, tablice pamiątkowe i rzeźby z przeł. XIX i XX w.

Pomnik Jana Pawła II. Pomnik wykonał włoski rzeźbiarz Giorgio Galletti da Muggio - odsłonięty 16.10.1994 jest darem parafii MB Częstochowskiej w Dozio Valgrehentino koło Mediolanu.

Nr 8: Kamienica. Po wojennych zniszczeniach odbudowana w 1948 wg proj. Karola Szymańskiego.

Nr 10: kamienica Brenkina. Powstała w 1821 wg proj. Fryderyka Alberta Lessla. Mieszczą się tu tradycyjne sklepy, takie jak przed wojną, sprzedające art. żelazne i farby. Po wojennych zniszczeniach odbudowana w 1948 wg proj. Karola Szymańskiego.

Nr 12\16: Państwowy Teatr Żydowski im. Estery Rachel Kamińskiej. Powstał w 1964-7 wg proj. Bohdana Pniewskiego i Władysława Jodkiewicza. Rozpoczął działalność w 1970. Widownia została przeznaczona dla 390 widzów.

Synagoga Nożyków (drugi adres ul. Twarda 6). Powstała w 1900 z fundacji małżeństwa Nożyków, pod warunkiem istnienia tu na zawsze i noszenia imienia fundatorów. W synagodze mogło się pomieścić 565 osób. Miejsca licytowano, im bliżej aron ha-kadesz, tym drożej. W czasie okupacji służyła jako magazyn, dlatego, choć ograbiona i zniszczona, przetrwała. Odremontowano ją dopiero w 1977, a otwarto 08.04.1983. W 2008 gruntownie wyremontowano synagogę. Prace przeprowadzili Joanna Kwiecińska, Małgorzata Pastewka i Sławomir Stankiewicz. Odnowa kosztowała 12 mln zł., a wykonawcą były firmy Zenova i Zemart Prime.

Sklep koszerny. Prowadzony przez p. Szyca to jedyny sklep koszerny w Polsce.

Tory tramwajowe. Pozostałość po przedwojennej linii tramwajowej, zlikwidowanej w czasie odbudowy placu po zniszczeniach wojennych. Po wojnie zaplanowano całkowicie inny bieg linii tramwajowych, jednak torowisko zachowano jako awaryjne.

Dotleniacz. W 2007 powstał wg proj. Joanny Rajkowskiej, bulgoczący ozonem staw z futurystycznymi ławeczkami.

~ Ratusz Grzybowski. Powstał w 1787 z jednego z budynków ul. Bagno, gdzie przyjeżdżał Jan Grzybowski obradować. Urzędował tu burmistrz wraz z 5 rajcami. Po spaleniu go przez Szwedów, Grzybów nie miał ratusza, aż do 1786, kiedy powstał nowy ratusz wg proj. K. Schütza piętrowy, klasycystyczny budynek zwrócony przodem ku Twardej, z wieżyczką zwieńczoną orłem. Przed ratuszem stała duża studnia. Po likwidacji jurydyk przeznaczony był na różne cele, w 1815 zamieniony został na więzienie. Wtedy ukuto powiedzenie „Iść na Grzybów, czyli iść do więzienia. W 1830 ratusz rozebrano, dziś stoi tu kościół Wszystkich Świętych.

Data nadania nazwy:
